

A könyvtár munkatársai: Roncz Melinda, Sebő Bugár Beáta és Vermes Annamária

Kis könyvtár, nagy felelősség: egy szakkönyvtár küldetése

A könyvtár és létrejötte

Kicsivel több mint 35 éve jelent meg a Somorján működő Bibliotheca Hungarica létrehozásáról szóló felhívás, amelynek megfogalmazói – Zalabai Zsigmond és Presinszky Lajos – országos összefogásra szólították fel a csehszlovákiai magyar közvéleményt, szervezeteket és magánszemélyeket egyaránt, hogy könyvadományaikkal támogassák egy központi könyvgyűjtemény alapjainak lerakását. Az akkori felhívást tekintjük szakkönyvtárunk első, jól dokumentálható mérföldkövének. Kettőjük mellett még Végh László (alapító igazgatónk) az, aki szerteágazó kapcsolataival és szaktudásával segítette ezt a nagy ívű kulturális vállalkozást s több mint huszonöt éven keresztül annak szisztematikus gyarapodását. A könyvgyűjtő akció országos visszhangra talált, a könyvek és időszaki kiadványok mellett berendezést és helyiséget is sikerült biztosítani. 1992-től négy éven keresztül alapítványi formában tartották fenn, majd 1997 elején Végh László vezetésével a Fórum Kisebbségkutató Intézethez csatlakozott a könyvtár. Azóta intézményes keretek között, állandó könyvtáros munkatársakkal, 2016-ig Végh László, majd Roncz Melinda vezetésével folyik a szakmai munka. A csatlakozáskor még könyvtári és levéltári anyaggal is rendelkező gyűjtemény a 2000-es évek végére annyira kinőtte magát, hogy az intézetben belül két részleggé vált szét, s a könyvtári állomány továbbra is Bibliotheca Hungarica néven, a levéltári iratállomány pedig Szlovákiai Magyar Levéltár néven folytatja tovább szakmai tevékenységét. A könyvtárnak két, kiváló

szakértőjeztető- és adatfeldolgozó könyvtárosa van: Sebő Bugár Beáta és Vermes Annamária. A részleg jelenlegi vezetőjével hármasszögletük majd tíz éve szolgálja a kutatókat, őrzi és legjobb tudása szerint építi a gyűjteményt.

A gyűjtemény

A ma már több mint 40000 kötetel rendelkező gyűjtemény létrehozása óta a kisebbségbe került szlovákiai magyarság szellemi örökségének összegyűjtője és megőrző helye kíván lenni. A könyvtár fő gyűjtőkörébe a mai Szlovákia területén 1918 óta napjainkig megjelent magyar nyelvű kiadványok tartoznak, kiegészítve az e terület szülőtteinek más országban vagy más nyelven megjelent kötetivel. Szakkönyvtári minőségében a könyvtár kézikönyvtári részét lexikonokkal, szótárakkal, társadalomtudományi szakkönyvekkel és szépirodalmi kötetekkel is gyarapítja. A harmadik gyűjteményi részt a különgyűjtemények alkotják, amelyek szlovákiai jeles személyiségek nagyobb könyvadományait vagy hagyatékait tartalmazzák, illetve olyan

gyűjteményi részeket, amelyek egykori tulajdonosai egyletek, társadalmi szervezetek voltak. A könyvgyűjtemény mellett a Bibliotheca Hungarica az egykori Csehszlovákia területén megjelent magyar nyelvű lapok tekintetében figyelemre méltó állománnyal rendelkezik. Ennek egy jelentős része, főleg az országos megjelenésű periodikák közül, digitálisan is elérhető. Az elmúlt években a munkatársak sokat dolgoztak az önkormányzati megjelenésű lapok cikkadatbázisának építésén is.

A szakkönyvtári munka

A Bibliotheca Hungaricában a szakkönyvtári munka nagy részét az állományépítés teszi ki, ami az új kiadványok és a még hiányzó publikációk beszerzésével veszi kezdetét, és a példányok polcra helyezésével zárul. Sok esetben ez nem A pontból B pontba történő eljutást jelent, a hozzánk kerülő könyvek útja általában kalandosabb. A szakkönyvtár létrehozása óta nagy gondot fordít a szlovákiai magyar kiadókkal való aktív kapcsolat fenntartására. A velük való együttműködés elenged-

A Könyvtörténetek podcast 4. adása, vendég: Méry Erzsébet helytörténész

hetetlen a fő gyűjtőkörbe tartozó kiadványok összegyűjtésében. A 2000-es évektől számos önkormányzat, polgári társulás és szervezet jelentet meg kis példányszámban, a gyűjtőkörbe tartozó kiadványt is. Sőt, az utóbbi években a szerzői magánkiadások száma is növekedett. Ezek pedig kollégáink aktív sajtófigyelését, személyes kapcsolataik gyümölcsöző kihasználását feltételezik. A könyvek nagy része így is közvetítők révén, cserepéldányként, könyvadományként vagy hagyatékként kerül hozzánk. Előfordul azonban, hogy a kiadványok egy része gyűjtőkörön kívül esik vagy sokadik példányként érkezik. Ez esetben a példányok kiajánlott fölső példánylistákra kerülnek, hogy megtalálják következő gazdájukat.

A szakkönyvtár állománya éves szinten 1000-1200 kötetrel gyarapodik. Ezt az átlagszámot a tavalyi éves gyarapodás a 2500 tétellel alaposan meghaladta. A könyvek nagy része a különgyűjtményi részt gyarapította a Könyvek útja című projektnek köszönhetően, amely során hét, kisebb-nagyobb hagyatéki könyvei kerültek be az állományba.

Pecsétek bűvöletében

A 2025-ös év a tulajdonbélyegzők, ex librisek és dedikációk bűvöletében telt. A könyvtár két kiemelt projektben foglalkozott a poszszeszorbejegyzésekkel. A fent említett Könyvek útja projektben közel 1700, többségében valamilyen egyéni jellel ellátott könyv került feldolgozásra, az online katalógus példányadatlapján gondosan feljegyezve a benne található pl. a pecsétek pontos szövegét is. A kötetekben fellelt tulajdonbélyegzők, ex librisek, dedikációk vagy jegyzetek

”
A ma már több mint
40000 kötetrel
rendelkező
gyűjtemény
létrehozása óta a
kisebbségbe került
szlovákiai
magyarság szellemi
örökségének
összegyűjtője és
megőrző helye kíván
lenni

izgalmas „életutakra” világítanak rá, amelyeket ezek a különleges kötetek bejárhattak, míg polcainkra kerültek. Így, míg ez a projekt az alapos dokumentálásukra szolgált, a könyvtár májusban indult, másik podcastsorozata a raritások bemutatására összpontosított. A Fórum Intézet You Tube-csatornáján sugárzott Könyvtörténetek húsz adásában húsz különleges kötet került reflektorfénybe.

Idén mindkét vállalkozást folytatni szeretnénk. Újabb értékes különgyűjtmények várják, hogy a banánosdobozokból kikerülve elfoglalják végső helyüket a polcon. 2026-ban, a korábbi években a könyvtárhoz került fordításirodlalom mel-

lett Lelkes Vince helytörténész hagyatékát és Végh László magángyűjteményét szeretnénk feldolgozni. Tudjuk, hogy ezek a gyűjtemények is számos tulajdonbélyegzővel és bejegyzéssel ellátott kötetet tartalmaznak. A könyvtár idei másik nagy vállalkozása, hogy a már meglévő és az újonnan bekerülő tulajdonosi bejegyzéseket egy adatbázis formájában vizuálisan is hozzáférhetővé tegye, jelölve azt, hogy mely példányokban található pl. az adott ex libris. S természetesen podcastsorozatunk folytatását is tervezzük, ahol minden második adásban a bemutatott kötetről egy szakértő kutatóval is beszélgetnénk.

Közösségépítés

S vajon a 21. században van-e létjogosultságuk az ilyen kis szakkönyvtáraknak? Mi a feladatunk és küldetésünk? Elég csak annyi, hogy nap mint nap hangyaszigorlással építjük az állományt és szolgáljuk a betérő kutatókat? Tóth Károly szavaival élve: „...akár könyvekről, információkról, folyóiratról van szó, az elsődleges szempontunk az, hogy azok minél szélesebb körbe jussanak el, hiszen így tudnak hatékonyan hasznosulni. Egyébként csak önmagunkért lennénk.” Célunk, hogy szűkebb és tágabb pátriánk érdekeit nemcsak a megőréssel, hanem közös kincseink és kultúrtörténetünk megismertetésével is szolgáljuk. Online katalógusunk, folyóirattárunk fondjegyzéke, digitalizált állományunk elérhető a Szlovákiai Magyar Adatbank oldalán. Tevékenységeinkről könyvtárunk Facebook-oldalán rendszeresen tájékoztatjuk a követőinket. Idén februárban pedig „babonák helyett könyvek, félelem helyett tudás” került a fókuszba szakkönyvtárunk és a Szlovákiai Magyar Levéltár közös nyílt napján.